

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 8 czerwca 2022 r.

Pozycja 118

POSTANOWIENIE

z dnia 29 marca 2021 r.

Sygn. akt Ts 172/19

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Piotr Pszczółkowski,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej [...] Sp. z o.o. z siedzibą w T. w sprawie zgodności:

art. 117 § 5 w związku z art. 118 § 5 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r.

– Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43 poz. 296, ze zm.) z:

- 1) art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie, w jakim „opinia o bezzasadności wnoszenia skargi konstytucyjnej lub zażalenia w ramach postępowania wszczętego skargą konstytucyjną, sporządzoną przez pełnomocnika wyznaczonego dla strony z urzędu przy jednoczesnej niemożności ustanowienia nowego pełnomocnika z urzędu narusza prawo tej strony do sądu”;
- 2) art. 176 ust. 1 Konstytucji w zakresie, w jakim „opinia o bezzasadności wnoszenia skargi konstytucyjnej lub zażalenia w ramach postępowania wszczętego skargą konstytucyjną, sporządzona przez pełnomocnika wyznaczonego dla strony z urzędu przy jednoczesnej odmowie ustanowienia nowego pełnomocnika z urzędu bez merytorycznego rozpoznania przedmiotu skargi (zażalenia) stanowi naruszenie zasady dwuinstancyjności postępowania”;
- 3) „art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (...) w zakresie, w jakim opinia o bezzasadności wnoszenia skargi konstytucyjnej lub zażalenia w ramach postępowania wszczętego skargą konstytucyjną, sporządzona przez pełnomocnika wyznaczonego dla strony z urzędu przy jednoczesnej niemożności ustanowienia nowego pełnomocnika z urzędu narusza prawo tej strony do rzetelnego procesu sądowego”,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 12 listopada 2019 r. (data nadania) [...] Sp. z o.o. z siedzibą w T. (dalej: skarżąca), reprezentowana przez pełnomocnika z urzędu, wystąpiła z żądaniem przytoczonym na tle następującego stanu faktycznego.

Sąd Rejonowy w T. postanowieniem z 21 kwietnia 2016 r. (sygn. akt [...]) ustanowił dla skarżącej pełnomocnika z urzędu do wniesienia skargi konstytucyjnej w związku z wydanym w jej sprawie postanowieniem Sądu Okręgowego w K. z 4 lutego 2016 r. (sygn. akt [...]). 2 sierpnia 2016 r. wyznaczony radca prawny wniósł w imieniu skarżącej skargę konstytucyjną. Postanowieniem z 16 grudnia 2016 r. (sygn. Ts 166/16) Trybunał Konstytucyjny odmówił nadania jej dalszego biegu. Pełnomocnik skarżącej sporządził opinię o braku podstaw do wniesienia zażalenia na powyższe postanowienie i złożył ją do akt sprawy prowadzonej w Sądzie Rejonowym w T. pod sygn. akt [...]. Po otrzymaniu opinii skarżąca wystąpiła z wnioskiem o zmianę pełnomocnika z urzędu. Wniosek został oddalony postanowieniem Sądu Rejonowego w T. z 3 lutego 2017 r. (sygn. akt [...]). Skarżąca zwróciła się też – zarówno do Sądu Rejonowego w T., jak i do Trybunału Konstytucyjnego – o zawieszenie postępowania toczącego się przed Trybunałem Konstytucyjnym pod sygn. Ts 166/16.

Referendarz sądowy w Sądzie Rejonowym w T. postanowieniem z 3 sierpnia 2017 r. (sygn. akt [...]) oddalił wniosek skarżącej o zawieszenie postępowania toczącego się przed Trybunałem Konstytucyjnym (sygn. Ts 166/16). Po rozpoznaniu skargi na to postanowienie Sąd Rejonowy w T. odrzucił ją postanowieniem z 25 września 2017 r. (sygn. [...]).

Trybunał Konstytucyjny postanowieniem z 23 listopada 2017 r. (sygn. Ts 166/16) również nie uwzględnił wniosku skarżącej o zawieszenie postępowania w sprawie rozpatrywanej skargi.

Zarządzeniem z 11 lutego 2020 r. sędzia Trybunału Konstytucyjnego wezwał skarżącą do usunięcia, w terminie 7 dni od dnia doręczenia zarządzenia, braków formalnych skargi konstytucyjnej przez: doręczenie dwóch egzemplarzy skargi konstytucyjnej wraz z załącznikami; udokumentowanie daty złożenia przez skarżącą wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu; doręczenie poświadczonych przez pełnomocnika za zgodność z oryginałem czterech kopii ostatecznego rozstrzygnięcia wydanego w sprawie skarżącej na podstawie zaskarżonych przepisów.

W piśmie z 17 lutego 2020 r. (data nadania) skarżąca ustosunkowała się do powyższego wezwania. Wskazała, że ostatecznymi orzeczeniami zapadłymi w jej sprawie są: postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z 23 listopada 2017 r. (sygn. Ts 166/16) oraz postanowienie Sądu Rejonowego w T. z 25 września 2017 r. (sygn. akt [...]).

Skarżąca zarzuciła niezgodność zakwestionowanych przepisów z art. 45 ust. 1 Konstytucji (prawo do sądu), art. 176 ust. 1 Konstytucji (prawo do dwuinstancyjnego rozpoznania sprawy) oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61 poz. 284, ze zm.; prawo do rzetelnego procesu). Zdaniem skarżącej sporządzenie przez pełnomocnika z urzędu, ustanowionego dla niej w celu wniesienia skargi konstytucyjnej, opinii o braku podstaw do wniesienia zażalenia na postanowienie Trybunału Konstytucyjnego odmawiające nadania skardze dalszego biegu oraz odmówienie przez sąd ustanowienia dla skarżącej kolejnego pełnomocnika z urzędu doprowadziło do sytuacji, w której rzeczona opinia stała się faktycznie ostatecznym i niezaskarżalnym orzeczeniem w sprawie. Opinia pełnomocnika, niejako umocniona decyzją sądu o odmowie ustanowienia kolejnego pełnomocnika do sporządzenia środka odwoławczego, odnosi – w ocenie skarżącej – skutek identyczny jak prawomocny wyrok rozstrzygający kwestię zasadności skargi konstytucyjnej.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Skarga konstytucyjna jest szczególnym środkiem ochrony wolności lub praw. Musi ona spełniać przesłanki dopuszczalności jej merytorycznego rozpoznania, które zostały uregulowane w art. 79 ust. 1 Konstytucji i doprecyzowane w ustawie z dnia 30 listopada

2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393, ze zm.; dalej: u.o.t.p.TK). Gdy skarga konstytucyjna nie spełnia warunków formalnych, a także gdy jest oczywiście bezzasadna lub gdy jej braki nie zostały usunięte w określonym terminie, Trybunał Konstytucyjny wydaje postanowienie o odmowie nadania skardze dalszego biegu. Wstępne rozpoznanie służy bowiem wyeliminowaniu – już w początkowej fazie postępowania – spraw, które nie mogą być przedmiotem merytorycznego rozstrzygnięcia.

2. Złożona skarga nie spełnia warunków formalnych, co uniemożliwia nadanie jej dalszego biegu.

2.1. Zgodnie z art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK początkiem biegu trzymiesięcznego terminu do złożenia skargi konstytucyjnej jest doręczenie skarżącemu ostatecznego orzeczenia w sprawie. W dniu złożenia przez skarżącego wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu termin wniesienia skargi konstytucyjnej ulega zawieszeniu i nie biegnie do czasu rozpoznania tego wniosku przez sąd (zob. postanowienia TK z: 25 listopada 1998 r., sygn. Ts 92/98, OTK ZU nr 3/1999, poz. 46; 4 marca 2008 r., sygn. Ts 223/07, OTK ZU nr 3/B/2008, poz. 119; 3 czerwca 2011 r., sygn. Ts 294/10, OTK ZU nr 5/B/2011, poz. 378; 12 października 2017 r., sygn. Ts 255/16, OTK ZU nr B/2017, poz. 232). Dochodzi wówczas do podzielenia terminu na dwa okresy: pierwszy – od dnia doręczenia ostatecznego orzeczenia organu władzy publicznej do dnia wystąpienia z wnioskiem o ustanowienie pełnomocnika z urzędu i drugi – od dnia powiadomienia pełnomocnika z urzędu o umocowaniu w sprawie do złożenia skargi konstytucyjnej. Łącznie oba okresy nie mogą być dłuższe niż trzy miesiące (art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK). Zawieszenie biegu terminu następuje z reguły po okresie oznaczonym w dniach, dlatego dla prowadzenia przedmiotowych obliczeń niezbędne jest przyjęcie reżimu przewidzianego w art. 114 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1740, ze zm.), nakazującego traktowanie miesiąca za 30 dni.

Wypełniając obowiązek wskazania i załączenia do skargi ostatecznego rozstrzygnięcia wydanego na podstawie zakwestionowanego aktu normatywnego, skarżąca przedstawiła postanowienie Sądu Rejonowego w T. z 25 września 2017 r., sygn. akt [...] (dalej: postanowienie Sądu Rejonowego) i postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z 23 listopada 2017 r., sygn. Ts 166/16 (dalej: postanowienie Trybunału Konstytucyjnego). Trybunał ustalił z urzędu, że pierwsze ze wskazanych orzeczeń zostało doręczone skarżącej 9 października 2017 r., zaś drugie – 28 listopada 2017 r. Od daty doręczenia tych orzeczeń rozpoczął bieg 3-miesięczny termin do wniesienia skargi konstytucyjnej. Bieg każdego z tych terminów uległ zawieszeniu 3 stycznia 2018 r. na skutek złożenia przez skarżącą wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu do sporządzenia skargi konstytucyjnej. Ponowne terminy zaczęły biec ponownie 5 września 2019 r., tj. od pierwszego dnia po dacie zawiadomienia radcy prawnego o wyznaczeniu go pełnomocnikiem z urzędu w sprawie skarżącego (art. 44 ust. 3 pkt 1 u.o.t.p.TK). Rozpatrywana skarga została nadana w urzędzie pocztowym 12 listopada 2019 r., a więc po upływie ustawowego terminu. Okoliczność ta jest zasadniczą podstawą odmowy nadania analizowanej skardze dalszego biegu (art. 61 ust. 4 pkt 1 w związku z art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK).

2.2. Skarżąca zakwestionowała art. 117 § 5 ustawy z 16 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1575, ze zm.; dalej: k.p.c.) w brzmieniu: „[s]ąd uwzględni wniosek, jeżeli udział adwokata lub radcy prawnego w sprawie uzna za potrzebny. Podstawą oddalenia wniosku nie może być skorzystanie przez osobę fizyczną z nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, o których mowa w ustawie z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym

poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (Dz. U. z 2019 r. poz. 294)”. Przepis ten zaskarżyła w związku z art. 118 § 5 k.p.c., zgodnie z którym: „[j]eżeli adwokat lub radca prawny ustanowiony w związku z postępowaniem kasacyjnym lub postępowaniem ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, nie stwierdza podstaw do wniesienia skargi, jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić na piśmie o tym stronę oraz sąd, nie później niż w terminie dwóch tygodni od dnia zawiadomienia go o wyznaczeniu. Do zawiadomienia adwokat lub radca prawny dołącza sporządzoną przez siebie opinię o braku podstaw do wniesienia skargi. Opinia nie jest załączana do akt sprawy i nie jest doręczana stronie przeciwnej”.

Pierwszym z orzeczeń wskazanych przez skarżącą jako ostateczne w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji (postanowienie Sądu Rejonowego) odrzucono, jako niedopuszczalną, skargę skarżącej na postanowienie referendarza sądowego oddalające jej wniosek o zawieszenie postępowania toczącego się przed Trybunałem Konstytucyjnym pod sygn. Ts 166/16, zaś drugim (postanowienie Trybunału Konstytucyjnego) – nie uwzględniono wniosku skarżącej o zawieszenie przez Trybunał tego postępowania. Ani Sąd Rejonowy, ani Trybunał Konstytucyjny nie rozstrzygał o przyznaniu skarżącej adwokata lub radcy prawnego z urzędu. Nie badał również kwestii związanych z odmową sporządzenia przez ustanowionego dla niej pełnomocnika środka zaskarżenia od zapadłego w jej sprawie orzeczenia. Mając to na uwadze Trybunał stwierdza, że w badanej sprawie występuje brak tożsamości podstawy prawnej orzeczeń wydanych w sprawie skarżącej i przedmiotu zaskarżenia.

Z uwagi na to, że przedmiotem skargi konstytucyjnej mogą być – co do zasady – tylko takie przepisy, które stanowią normatywną podstawę wydanego w sprawie ostatecznego orzeczenia sądu lub organu administracji publicznej, oraz których treść normatywna stanowi przyczynę naruszenia określonych w Konstytucji wolności lub praw przysługujących skarżącemu, należało odmówić nadania rozpatrywanej skardze dalszego biegu w oparciu o art. 61 ust. 4 pkt 1 w związku z art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p.TK (dodatkowa podstawa odmowy).

2.3. Na marginesie Trybunał wskazuje, że skarżąca nie uprawdopodobniła, iż zakwestionowany art. 117 § 5 w związku z art. 118 § 5 k.p.c. narusza art. 45 ust. 1 Konstytucji.

W rozpatrywanej sprawie brak jest podstaw, by przyjąć, że sporządzenie przez pełnomocnika ustanowionego dla skarżącej z urzędu opinii o braku podstaw do wniesienia zażalenia w ramach postępowania wszczętego skargą konstytucyjną, przy jednoczesnej niemożności ustanowienia dla niej w tym celu nowego pełnomocnika z urzędu, zamknęło skarżącej ostatecznie drogę do złożenia tego środka prawnego. Skarżąca mogła bowiem – z zachowaniem ustawowego terminu do wniesienia zażalenia na postanowienie o odmowie nadania skardze dalszego biegu w sprawie Ts 166/16 – zwrócić się do pełnomocnika z wyboru, w tym poszukiwać reprezentacji w ramach pomocy prawnej *pro bono*.

Przypomnieć należy, że zadaniem pełnomocnika ustanowionego z urzędu nie jest – jak błędnie przyjmuje skarżąca – przygotowanie żądanego przez stronę pisma procesowego (środka zaskarżenia), lecz udzielenie jej profesjonalnej pomocy prawnej, która może obejmować zarówno sporządzenie takiego pisma, jak i wyjaśnienie okoliczności, które – zdaniem pełnomocnika – przemawiają przeciwko zasadności jego wniesienia. Brak zgody pełnomocnika na przygotowanie zażalenia na postanowienie o odmowie nadania dalszego biegu skardze nie może być przy tym utożsamiane z orzekaniem o dopuszczalności skargi, podejmowanym przez Trybunał Konstytucyjny w toku rozpoznawania wniesionej skargi.

2.4. Trybunał wskazuje ponadto na nieprawidłowe sformułowanie przez skarżącą podstaw skargi. Powołany przez skarżącą art. 176 ust. 1 Konstytucji nie może stanowić samodzielnego wzorca kontroli w postępowaniu wszczętym na skutek złożenia skargi konsty-

tucyjnej. Należy go odczytywać w kontekście prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji) oraz prawa do zaskarżania orzeczeń wydanych przez organ pierwszej instancji (art. 78 Konstytucji). W sytuacji, gdy organem wydającym orzeczenie w pierwszej instancji jest sąd, normatywna treść prawa do zaskarżania orzeczeń jest więc dookreślona przez wyrażoną w art. 176 ust. 1 Konstytucji zasadę dwuinstancyjności postępowania (zob. postanowienie TK z 28 października 2010 r., Ts 341/08, OTK ZU nr 5/B/2010, poz. 341).

Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji wzorcami kontroli w postępowaniu skargowym mogą być ponadto wyłącznie przepisy Konstytucji kreujące wolności lub prawa podmiotu występującego ze skargą konstytucyjną. Z przepisu tego jednoznacznie wynika, że postanowienia umów międzynarodowych nie mogą stanowić takiego wzorca. Nieprawidłowe jest więc sformułowanie zarzutu skargi w oparciu o art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.).

W tym stanie rzeczy Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 u.o.t.p.TK skarżącej przysługuje prawo wniesienia zażalenia na powyższe postanowienie w terminie 7 dni od daty jego doręczenia.